

พลเมืองดิจิทัลในเด็กปฐมวัย

วันศิริ นิลสุขชา

โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง (ฝ่ายประถม) มหาวิทยาลัยรามคำแหง

อีเมล: Wansiri.waen@gmail.com

สุภาวดี โสภาวัจน์

โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง (ฝ่ายประถม) มหาวิทยาลัยรามคำแหง

อีเมล: Wansiri.waen@gmail.com

Received : September 21, 2021 Revised : May 10, 2022 Accepted : June 22, 2022

บทคัดย่อ

เด็กปฐมวัยในศตวรรษที่ 21 มีการพัฒนาอย่างรวดเร็วในยุคแห่งการศึกษาที่มีความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศอย่างไม่หยุดนิ่ง มีรูปแบบการเรียนรู้หลากหลายช่องทาง เด็กวัยนี้จำเป็นต้องมีทักษะชีวิต เพื่อสร้างโอกาสในการเป็นพลเมืองที่มีความสามารถในการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล เนื่องจากปัจจัยและความเสี่ยงในยุคดิจิทัลที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการเด็กปฐมวัย รวมถึงการสร้างโอกาสให้แก่เด็กปฐมวัยสู่การเป็นพลเมืองในยุคดิจิทัลโดยมีครูและผู้ปกครองเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาเด็กอย่างมีคุณภาพ ผ่านบทบาทการเป็นตัวอย่างที่ดี มีความสามารถในการคัดกรองสื่อที่มีคุณภาพ และมีทักษะในการประสานความร่วมมือเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ที่เหมาะสมของเด็กปฐมวัย เพื่อลดความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นกับตัวเด็ก จึงได้มีการพัฒนาสื่อดิจิทัล เทคโนโลยี เข้ามาปรับใช้ในการจัดการศึกษาให้กับเด็กปฐมวัยซึ่งเข้ามามีบทบาทมากขึ้นในชีวิตประจำวันของเด็ก หรืออาจกลายเป็นส่วนหนึ่งในการใช้ชีวิตของผู้ใหญ่และเด็ก หากเด็กไม่ได้รับการดูแลในการใช้สื่อผลกระทบที่ตามมาคือ เด็กจะเสพสื่อที่มีเนื้อหาที่ไม่เหมาะสม โดยเฉพาะพฤติกรรมทางเพศ ความรุนแรง การลอกเลียนแบบและการบริโภคนิยม

คำสำคัญ: พลเมืองดิจิทัล, ดิจิทัล, ปฐมวัย

DIGITAL CITIZEN IN YOUNG CHILDREN

Wansiri Ninsukka

Ramkhamhaeng University Demonstration School, Ramkhamhaeng University

E-mail: Wansiri.waen@gmail.com

Suppawadee Sopawat

Ramkhamhaeng University Demonstration School, Ramkhamhaeng University

E-mail: Wansiri.waen@gmail.com

Abstract

Early childhood in the 21st century is developing rapidly in the age of education with the advancement of information technology continuously. There are many ways of learning. Children of this era need life skills to create opportunities to become a digital citizen and to be able to know digital media due to the factors and risks in the digital age that influence early childhood development. Including creating opportunities for early childhood to citizenship in the digital age by having teachers and parents to be and important key mechanism for quality of childhood development through the role as a good example. Moreover, have the ability to screen media quality and have coordination skills to promote proper learning for early childhood. In order to reduce the risks that can happen to the children, Therefore, digital media technology has been developed to be used in educational management for early childhood children, which has become more active in the daily lives of children or may become part of the lives of adults and their children. If children are not taken care for using media, the consequences are they will consume media and addicted to inappropriate contents. Especially sexual behaviors, violence, imitations and consumerism.

Keywords: Digital citizen, Digital, Young children

ดิจิทัลสำคัญอย่างไรกับเด็กปฐมวัย

ปัจจุบันโลกแห่งการศึกษามีความก้าวหน้าและพัฒนารูปแบบการเรียนรู้เพื่อให้เข้ากับยุคสมัย ซึ่งมีเทคโนโลยีสมัยใหม่มาพร้อมกับนวัตกรรมใหม่ทำให้โลกเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วมีความซับซ้อน คาดการณ์ได้ยาก สื่อดิจิทัลมีการพัฒนาอย่างรวดเร็ว มีความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศอย่างไม่หยุดนิ่ง ครู ผู้ปกครองพัฒนารูปแบบการเรียนรู้หลากหลายช่องทางผ่าน แอปพลิเคชันต่าง ๆ เช่น การเรียนออนไลน์ การเรียนรู้ผ่าน YouTube ผ่านโปรแกรม Zoom ผ่าน Facebook เป็นต้น เด็กปฐมวัยในศตวรรษที่ 21 จึงจำเป็นต้องมีทักษะชีวิต ต้องก้าวไปอยู่ในโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยี ซึ่งเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ที่เด็กจำเป็นต้องมีทักษะที่เกี่ยวข้องกับสื่อเทคโนโลยีดิจิทัล รวมถึงทักษะและความรู้ในการใช้สารสนเทศ เพื่อพัฒนาไปสู่การเกิดเป็นทักษะ สร้างโอกาสในการเป็นพลเมืองที่มีความสามารถในการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล (Digital literacy) สามารถเข้าถึง วิเคราะห์ แยกแยะ ประเมิน และสื่อสารข้อมูลอย่างสร้างสรรค์ได้หลากหลายรูปแบบ ทั้งสื่อที่อยู่ในรูปแบบสิ่งพิมพ์ และสื่อออนไลน์ ซึ่งการเข้าถึงสื่อดิจิทัลในเด็กปฐมวัยนั้น หมายถึง เด็กมีโอกาสใช้สื่อได้อย่างเหมาะสม (กุลชาติ พันธวรกุล, เมษา นวลศรี, 2562)

การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เป็นยุคที่มีความเจริญเติบโตทางเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทในการเรียนรู้ ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ในบทเรียนที่มีความหลากหลายปลูกฝังทักษะชีวิตเชื่อมโยงประสบการณ์ที่เป็นปัจจุบันและอนาคต และสร้างความสนุกสนานเพลิดเพลิน เพื่อความบันเทิงผ่านเกมออนไลน์ การ์ตูน ละคร ข่าวสาร โฆษณา สิ่งเหล่านี้ช่วยให้เด็กเกิดความตื่นตัว เมื่อเข้าสู่โลกออนไลน์ได้พบเจอสิ่งใหม่ การเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ผ่านสื่อทางเทคโนโลยี ทำให้เด็ก ๆ ใช้เวลาอยู่กับสื่อต่าง ๆ รอบตัวมากกว่าการเล่น และทำกิจกรรมอื่น ๆ ที่มีประโยชน์ต่อร่างกายและจิตใจมากกว่า สื่อจึงกลายเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ทรงอิทธิพลและยอดนิยมที่สามารถถ่ายทอดสิ่งต่าง ๆ สู่เด็กโดยตรง และผลกระทบที่ตามมาคือ เด็กจะเสพสื่อที่มีเนื้อหาที่ไม่เหมาะสม โดยเฉพาะพฤติกรรมทางเพศ ความรุนแรง การลอกเลียนแบบ และการบริโภคนิยม(พัชรี บอนคำ, 2561) ปัจจัยความเสี่ยงในยุคดิจิทัลที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการเด็กปฐมวัย เนื่องจากเด็กสามารถเรียนรู้สื่อดิจิทัลได้ง่ายด้วยตนเอง สิ่งนี้จะส่งผลเสียต่อเด็ก ครอบครัว ชุมชนและสังคมต่อไปในอนาคต สื่อดิจิทัลเป็นสิ่งที่ช่วยในการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก แต่อย่างไรก็ตามการใช้สื่อดิจิทัลมีทั้งผลดีและผลเสียต่อพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของเด็ก ดังนั้นเพื่อให้เด็กสามารถแยกแยะสื่อ เลือกใช้สื่อได้อย่างเหมาะสม นำไปใช้อย่างสร้างสรรค์ ครู พ่อแม่ควรเป็นต้นแบบในการเลือกใช้สื่อดิจิทัลเป็นตัวอย่างที่ดีให้กับเด็ก และส่งเสริมความตระหนักรู้ในการใช้สื่อให้กับเด็กมากขึ้น สามารถเลือกรับ วิเคราะห์ ประเมิน ถึงความจำเป็นในการใช้สื่อให้เหมาะสมและนำข้อมูลที่ได้รับไปใช้ในทางสร้างสรรค์ โดยเริ่มตั้งแต่วัยปฐมวัย (ปณิตา วรณพิรุณ, นำโชค วัฒนานัน, 2560) การพัฒนาความฉลาดทางดิจิทัลทำให้เด็กปฐมวัยมีความสามารถในการเลือกใช้สื่อเทคโนโลยีอย่างชาญฉลาดและมีความรับผิดชอบต่อสังคมได้ โดยควรปลูกฝังให้ตั้งแต่ปฐมวัยเพื่อให้เป็นพลเมืองดิจิทัลที่มีคุณภาพ การพัฒนาการเรียนรู้สื่อดิจิทัลที่มีคุณภาพส่งผลให้เกิดคุณลักษณะ ความเป็นพลเมืองดิจิทัล(Digital citizenship) ที่สามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร มีทักษะในการใช้สื่อสังคมออนไลน์ สื่อเทคโนโลยีได้อย่างเหมาะสม เข้าใจ ตระหนักรู้ สามารถใช้วิจารณญาณเลือกใช้สื่อได้อย่างมีคุณธรรม จริยธรรม และใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว สังคมให้มากที่สุด (Rogow,2002)

พลเมืองดิจิทัล

พลเมืองดิจิทัล คือ บุคคลที่มีความสามารถในการใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อมีส่วนร่วมในสังคมดิจิทัล มีการพัฒนาเทคโนโลยีและการสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ การเป็นพลเมืองดิจิทัลที่ดีนั้นจะต้องมีทักษะความรู้ความเข้าใจในสื่อเทคโนโลยี และการคิดขั้นสูง เพื่อนำประโยชน์และความรู้ที่ได้รับจากเทคโนโลยีหรือโลกไซเบอร์ รู้จักเลือกใช้ รู้จักป้องกันตนเอง หลีกเลี่ยงความเสี่ยงต่าง ๆ ในสังคมออนไลน์ เข้าถึงสิทธิ การนำมาใช้ประโยชน์ เพื่อตนเอง สังคม ชุมชน และประเทศชาติ ในการดำเนินชีวิตในการอยู่ร่วมกันและในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ (โสภิตา วีระกุลเทววัล, 2561) การใช้สื่อดิจิทัลในเด็กปฐมวัยในศตวรรษที่ ๒๑ มีความจำเป็นอย่างมากในการดำรงชีวิต เพื่อการเรียนรู้ในหลากหลายรูปแบบที่ตนเองสนใจ รวมถึงเป็นเครื่องมือในการอำนวยความสะดวกเพื่อให้เด็กสามารถลดข้อจำกัดในเรื่องของเนื้อหา เวลาเรียน และสถานที่ แหล่งเรียนรู้ เด็กปฐมวัยควรได้รับการเรียนรู้จากสื่อที่มีลักษณะเป็นสื่อปฏิสัมพันธ์ ส่งเสริมการเรียนรู้ ส่งเสริมจินตนาการ สร้างทักษะพื้นฐานให้เด็กสามารถคิด วิเคราะห์ แยกแยะได้ เช่น โปรแกรม แอปพลิเคชันที่สร้างสรรค์ ได้แก่ โปรแกรมวาดภาพ หรือสื่อวิดีโอที่เด็กสามารถโต้ตอบได้ในลักษณะต่าง ๆ ได้ในคอมพิวเตอร์, มือถือ, ไอแพด, แท็บเล็ต, โทรทัศน์ เป็นต้น ภายใต้การดูแลอย่างใกล้ชิดจากผู้ปกครองและครูในบรรยากาศที่อบอุ่น เป็นมิตร เมื่อสื่อเข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันของเด็กทำให้การใช้ชีวิตในสังคมของเด็กและบุคคลแวดล้อมรอบตัวเด็กมีความสะดวกสบาย นำไปสู่พัฒนาความสัมพันธ์เชิงสังคม แต่ต้องตระหนักเกี่ยวกับการใช้สื่อคำนึงถึงความเหมาะสมของการใช้งาน โดยเฉพาะเด็กเล็กที่ต้องให้ความสำคัญและระมัดระวังเป็นพิเศษในการใช้สื่อดิจิทัล เนื่องจากเด็กยังขาดวุฒิภาวะ ขาดทักษะในการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล ดังนั้นการใช้สื่อดิจิทัลกับเด็กปฐมวัยจึงต้องศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้สื่อให้สอดคล้องกับพัฒนาการและการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับวัย (วรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง, 2561) และเพื่อเป็นการหล่อหลอมทักษะในการเป็นพลเมืองดิจิทัลให้กับเด็กปฐมวัย เป็นรากฐานสำคัญในการเติบโตขึ้นเป็นพลเมืองที่ดี เห็นความสำคัญของการเลือกใช้สื่อได้อย่างเหมาะสม มีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น มีความรับผิดชอบต่อผลของการกระทำที่เกิดขึ้นในสังคมออนไลน์ เป็นพลเมืองที่ดีต่อสังคม

พลเมืองดิจิทัลที่แวดล้อมเต็มไปด้วยอิทธิพลสื่อเทคโนโลยีจะต้องให้ความสำคัญเกี่ยวกับการตระหนักรู้ในการเลือกใช้สื่อให้เหมาะสมกับวัย ในรูปแบบสื่อสร้างสรรค์ เสริมทักษะและจินตนาการเลือกนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและสังคม

ความสำคัญของการเป็นพลเมืองดิจิทัล

การเป็นพลเมืองดิจิทัลไม่ใช่แค่การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลได้ แต่ต้องสามารถตรวจสอบตนเอง และควบคุมการกระทำ การสร้างปฏิสัมพันธ์ของตนเองกับผู้อื่น สภาพแวดล้อมของผู้เข้าใช้ คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างชุมชนทางกายภาพและชุมชนดิจิทัลที่แสดงถึงคุณภาพของการตอบสนองอย่างมีคุณภาพจากการกระทำและรูปแบบของเนื้อหาที่ส่งผลทางกายภาพและชุมชนดิจิทัล (Terry Heick, 2558) การใช้เทคโนโลยีอย่างสม่ำเสมอและมีประสิทธิภาพเป็นคุณลักษณะเบื้องต้นของการเป็นพลเมืองดิจิทัล ต้องมีทักษะและความรู้ในการใช้อินเทอร์เน็ตผ่านอุปกรณ์และช่องทางสื่อสารประเภทต่าง ๆ เช่น Line, Facebook, Instagram, Twitter และบนอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ โทรศัพท์มือถือ แท็บเล็ต เป็นต้นการเป็นพลเมืองดิจิทัลที่ดีจะต้องใช้เทคโนโลยีในทางที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อบุคคลอื่นและสังคม เช่น การเคารพสิทธิและหน้าที่ของผู้อื่น การรู้จักเลือกใช้สื่อให้

เหมาะสมกับความต้องการ รู้จักคิด วิเคราะห์ และรู้จักป้องกันตนเองจากการใช้อินเทอร์เน็ต การรักษาความเป็นส่วนตัว ความปลอดภัยจากการใช้สื่อดิจิทัลอย่างไรให้มีประสิทธิภาพ การเป็นพลเมืองดิจิทัลที่ดีจะต้องมีทักษะ มีความรู้ในการใช้สื่ออย่างเพียงพอ และมีความรับผิดชอบต่อการใช้สื่อเทคโนโลยี (วรลักษณ์ สงวนแก้ว, 2559)

คุณลักษณะของการเป็นพลเมืองดิจิทัล

การสื่อสารในยุคดิจิทัลเป็นการสื่อสารที่ไร้พรมแดนจำเป็นต้องมีความฉลาดทางดิจิทัล (DQ: Digital Intelligence)" ความฉลาดทางดิจิทัล (Digital Intelligence Quotient : DQ) คือ กลุ่มของความสามารถทางสังคม อารมณ์ และการรับรู้ ที่จะทำให้คนคนหนึ่งสามารถเผชิญกับความท้าทาย บนเส้นทางของชีวิตในยุคดิจิทัล และสามารถปรับตัว ปฏิบัติตนให้เข้ากับชีวิตดิจิทัลได้อย่างเหมาะสม มีความรับผิดชอบในการใช้เทคโนโลยี ความฉลาดทางดิจิทัลครอบคลุมทั้งความรู้ ทักษะ ทักษะคิดและค่านิยมที่จำเป็นต่อการใช้ชีวิตในฐานะสมาชิกของโลกออนไลน์ ครอบคลุม 8 ทักษะ (DQ Institute, 2017) ดังนี้

1. Digital citizen identity ความสามารถในการสร้างและจัดการในการระบุตัวตนด้วยความซื่อสัตย์ทั้งในโลกออนไลน์และออฟไลน์ ซึ่งเด็กปฐมวัยเป็นวัยที่ยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง (Ego centric) ในการแสดงความต้องการในสิ่งต่าง ๆ ผู้ปกครองควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะนิสัยต่าง ๆ ของเด็ก เช่น ด้านความคิด ความรู้สึก การลงมือปฏิบัติ ในการใช้สื่อเทคโนโลยีดิจิทัล และควรเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับเด็กหลีกเลี่ยงการใช้คำพูด หรือแสดงออกพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการดูหมิ่นผู้อื่น

2. Screen time management ความสามารถในการจัดการเวลาในโลกออนไลน์ การจัดการเวลาเพื่อภารกิจที่หลากหลาย และการจัดการเวลาและกำกับตัวเองในการทำกิจกรรมในสื่อสังคมออนไลน์ โดยใช้สื่อเทคโนโลยีทุกประเภทรวมกันไม่เกิน 1-2 ชั่วโมงต่อวันสำหรับเด็กอายุ 2-3 ปี พ่อแม่ ผู้ปกครอง ครู ควรสร้างข้อตกลงร่วมกันในการใช้สื่อเทคโนโลยีที่ชัดเจน สลับกับการทำกิจกรรมอื่น ๆ แต่สำหรับเด็กอายุต่ำกว่า 2 ปี ยังไม่เหมาะสม ควรให้เด็กในวัยนี้ได้เรียนรู้ผ่านการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลและสิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็กผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 และการเคลื่อนไหว เพื่อสร้างประสบการณ์ จินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ในการดำเนินชีวิต

3. Cyber bullying management ความสามารถในการตรวจจับสถานการณ์การกลั่นแกล้งบนอินเทอร์เน็ตและจัดการกับสถานการณ์อย่างชาญฉลาด แต่เด็กปฐมวัยยังไม่สามารถรู้สึกหรือรับรู้ถึงการถูกคุกคามได้ และยังไม่สามารถจัดการหรือรับมือกับภัยที่เกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสม ดังนั้น พ่อแม่ ผู้ปกครอง ครู จึงต้องเป็นผู้จัดการป้องกันกับการถูกคามบนโลกไซเบอร์แทนตัวเด็ก ปกป้องสิทธิแทนตัวเด็ก ในการสอดส่องดูแลเพื่อป้องกันภัยร้ายที่อาจเกิดขึ้นกับตัวเด็กทั้งในปัจจุบันและอนาคต ดังนั้นควรระมัดระวังในเรื่องของการโพสต์ข้อความ แชร์ภาพถ่าย หรือวิดีโอของเด็ก ในเชิงล้อเลียน เสียดสี แม้จะได้รับความยินยอมจากเด็กเพื่อลดความเสี่ยงในการถูกคุกคามในรูปแบบต่าง ๆ

4. Cyber security management ความสามารถในการปกป้องข้อมูลโดยการสร้างความปลอดภัยของรหัสผ่านและการจัดการการคุกคามทางไซเบอร์ที่มีความหลากหลาย ซึ่งเด็กปฐมวัยยังไม่

มีทักษะหรือวิธีการที่จะปกป้องหรือป้องกันตัวเอง ผู้ปกครองจึงต้องมีบทบาทในการสร้างระบบการเข้าถึงข้อมูล ตระหนักรู้ในเรื่องของความปลอดภัยของเด็กปฐมวัย ด้วยการตั้งคำถามความเป็นส่วนตัว และความปลอดภัยของโปรแกรมในการค้นหา ในสมาร์ตโฟน แท็บเล็ต เพื่อจำกัดทางเลือกในการเข้าถึงข้อมูลที่มีความเสี่ยง

5. Privacy management ความสามารถในการจัดการข้อมูลส่วนบุคคลที่เผยแพร่ในโลกออนไลน์อย่างมีวิจารณญาณเพื่อปกป้องความเป็นส่วนตัวของทั้งของตนเองและของผู้อื่น ซึ่งทักษะนี้เป็นทักษะที่เด็กปฐมวัยยังไม่สามารถเข้าถึงระบบข้อมูลความเป็นส่วนตัวที่มีความซับซ้อนได้ พ่อแม่ ผู้ปกครอง และครูระดับปฐมวัย จึงควรตระหนักและให้ความสำคัญในการปฏิบัติเพื่อการรักษาความเป็นส่วนตัวเบื้องต้นที่เกี่ยวข้องกับสิทธิของเด็ก เช่น การระวังในการลงรูปภาพหรือคลิปวิดีโอของเด็กบนสื่อออนไลน์ เพื่อป้องกันการถูกขโมยข้อมูลความเป็นส่วนตัว ไปเผยแพร่ในทิศทางที่ไม่เหมาะสม

6. Critical thinking ความสามารถในการจำแนกข้อมูลที่เป็นจริงและข้อมูลที่เป็นเท็จ เนื้อหาที่ดีเนื้อหาที่เป็นอันตราย การติดต่อออนไลน์ที่น่าเชื่อถือและน่าสงสัย การพัฒนาทักษะเด็กปฐมวัยจึงควรเน้นให้เด็กได้ฝึกการจำแนกสื่อที่มีคุณค่า และสื่อที่มีความเสี่ยง โดยใช้กระบวนการปลูกฝังของผู้ปกครอง และครูปฐมวัยอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง ทั้งในรูปแบบการปฏิบัติและการเป็นแบบอย่าง เช่นการแสดงความคิดเห็นร่วมกันเกี่ยวกับพฤติกรรมของตัวละครที่ปรากฏในสื่อต่าง ๆ ที่เหมาะสมและไม่เหมาะสม รวมถึงการใช้สื่อของพ่อแม่ ครูปฐมวัยเพื่อให้เด็กสามารถเลียนแบบพฤติกรรมที่เหมาะสม สร้างการรับรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมด้านบวกของการใช้สื่อ เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ สามารถนำมาประยุกต์ วิเคราะห์ แยกแยะข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสื่อเทคโนโลยีดิจิทัลได้ และจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้

7. Digital footprints ความสามารถในการทำความเข้าใจธรรมชาติของร่องรอยทางดิจิทัล และผลกระทบของร่องรอยทางดิจิทัลที่มีต่อชีวิตจริง เพื่อให้ความสามารถจัดการรับมือได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยทักษะในด้านนี้ของเด็กปฐมวัยนั้น อาจไม่ได้มีโอกาสในการเข้าถึงข้อมูลที่เกี่ยวข้องโดยตรง เนื่องจากเด็กวัยนี้ยังไม่ได้มีความสามารถในการเข้าถึงข้อมูล หรือทั้งร่องรอยหลักฐานของข้อมูลที่ค้นหาไว้ในสื่อดิจิทัล ส่วนใหญ่จะเป็นเพียงการมีปฏิสัมพันธ์กับสื่อหรือหน้าจอในเชิงการเล่นเพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลินเท่านั้น ดังนั้นพ่อแม่ ผู้ปกครอง และครูระดับปฐมวัยควรตระหนักและระมัดระวังในการแชร์ข้อมูล รูปภาพที่สามารถระบุถึงพื้นที่ที่เด็กอาศัยอยู่ รวมถึงการแชร์คลิปวิดีโอที่สามารถทั้งร่องรอยที่อาจส่งผลกระทบต่อความรู้สึกของเด็กได้

8. Digital empathy ความสามารถในการแสดงออกถึงความใส่ใจในความรู้สึกและความต้องการในโลกออนไลน์ทั้งของตนเองและของผู้อื่น สำหรับเด็กปฐมวัยอาจเป็นเรื่องที่ลึกซึ้งและต้องอาศัยระยะเวลาในการรับรู้ พ่อแม่ ผู้ปกครอง และครูระดับปฐมวัย มีส่วนสำคัญในการปลูกฝังความรู้สึกเห็นอกเห็นใจขณะที่เด็กมีปฏิสัมพันธ์บนโลกออนไลน์กับผู้อื่น

คุณลักษณะของการเป็นพลเมืองในยุคดิจิทัลสำหรับเด็กทั้ง 8 ทักษะ เป็นเพียงส่วนหนึ่งในการส่งเสริมให้กับเด็กปฐมวัยมีความเข้าใจกับการใช้สื่อเทคโนโลยีบนโลกไซเบอร์ได้เหมาะสมถึงแม้จะไม่สามารถพัฒนาเด็กได้อย่างลุ่มลึกที่จะนำไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม เนื่องจากต้องอาศัยระยะเวลาในการบ่มเพาะการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลให้กับเด็กอย่างเหมาะสม โดยเฉพาะในทักษะง่าย ๆ เช่น ทักษะการจัดการเวลาในโลกออนไลน์ หรือความสามารถในการตรวจจับสถานการณ์การกลั่น

แก่งบนอินเทอร์เน็ตและจัดการกับสถานการณ์อย่างชาญฉลาดที่จะส่งผลกระทบต่อความรู้สึกของเด็กโดยตรง รวมถึงการตระหนักถึงเรื่องวินัยในการใช้สื่อเทคโนโลยีอย่างสม่ำเสมอมีความสอดคล้องกับวัยและพัฒนาการ จึงเป็นการเสริมสร้างโอกาสให้เด็กได้เรียนรู้ และพัฒนาคุณลักษณะสำคัญในการเป็นพลเมืองดิจิทัลที่มีคุณภาพต่อไปในอนาคต

พลเมืองดิจิทัลในเด็กปฐมวัยต้องมีพฤติกรรมอย่างไร

“รู้คิด รู้เท่าทัน สร้างสรรค์เทคโนโลยี”

พลเมืองดิจิทัลในเด็กปฐมวัยมีลักษณะพฤติกรรมอย่างไรดังกล่าวข้างต้น ปี 2561 พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา ที่ว่า “รู้คิด รู้เท่าทัน สร้างสรรค์เทคโนโลยี” คือ ให้เด็กและเยาวชนทุกคนได้ตระหนักถึงความสำคัญของตนเองว่า เป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณค่าของประเทศ ขอให้ตั้งใจใฝ่ศึกษาเล่าเรียน หมั่นฝึกฝนพัฒนาตนเองอยู่เสมอ และพร้อมเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ที่เป็นประโยชน์ รวมทั้งรู้จักการใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศอย่างสร้างสรรค์ มีความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวม และเป็นคนดีของสังคม ตลอดจนเป็นผู้ที่มีความกตัญญูรู้คุณต่อพ่อแม่ ผู้มีพระคุณ ครูอาจารย์ มีจิตสาธารณะ เพื่อการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมอย่างมีความสุข และพร้อมจะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ และคุณธรรมของประเทศชาติต่อไป (ประยุทธ์ จันทร์โอชา, 2560)

พฤติกรรมของเด็กปฐมวัยที่มีความเป็นพลเมืองดิจิทัล คือความสามารถของเด็กในการเลือกใช้สื่อที่มีประโยชน์ได้ด้วยตนเองในการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ เพื่อการศึกษาเรียนรู้ เพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลิน มีความตระหนักรู้ในคุณค่าของเทคโนโลยี ความจำเป็นในการใช้ แบ่งเวลาการใช้งานสื่อดิจิทัลได้อย่างเหมาะสม

บทบาทของครูในการส่งเสริมเทคโนโลยีในเด็กปฐมวัย

การนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในการเรียนการสอนของเด็กปฐมวัย ครูมีบทบาทหน้าที่สำคัญในการนำสื่อเทคโนโลยีมาใช้กับเด็กปฐมวัย นอกจากครูนำเทคโนโลยีมาปรับใช้ในการเรียนการสอน ออกแบบหรือวางให้แก่เด็กปฐมวัยครูมีหน้าที่สำคัญในการจัดการเรียนการสอนปูพื้นฐานการใช้สื่อให้กับเด็กปฐมวัยในการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ครูจะต้องตระหนักว่าการอบรมเลี้ยงดูเด็กต้องอาศัยความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับพัฒนาการของเด็ก การใช้เทคโนโลยีเพื่อการเสริมสร้างการเรียนรู้ ครูต้องดูแลอย่างใกล้ชิด ค่อยให้คำแนะนำ ชี้แนะทั้งข้อดีข้อเสียสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรมในการใช้สื่อให้เด็กทราบ (พนิดา ซาตยาภา, 2559, หน้า151-162) การนำสื่อดิจิทัลมาให้กับเด็กปฐมวัย ครูสามารถนำสื่อมาใช้ในกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียนเพื่อการเรียนรู้การนำสื่อดิจิทัลบนสื่อเทคโนโลยี กล้องถ่ายรูปดิจิทัล มือถือสมาร์ตโฟน ไอแพด แท็บเล็ต ทีวี เพื่อเปิดสารคดีเกี่ยวกับสัตว์ นิทาน เพลง หรือจัดกิจกรรมส่งเสริมทักษะชีวิต เช่น สอนเด็กแปร่งฟัน การแต่งตัว การทำอาหาร เป็นต้น

ครูกับการส่งเสริมการใช้สื่อให้เหมาะสมกับเด็กปฐมวัย

1. ใช้สื่อเทคโนโลยีเป็นทางเลือก ไม่บังคับใช้ เช่น จัดพื้นที่เป็นมุมคอมพิวเตอร์ให้เด็กได้ใช้ร่วมกันถ้าต้องการ

2. ใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อเสริมสื่อหลัก โดยบูรณาการเข้ากับกิจกรรมการเรียนรู้หรือประสบการณ์การเรียนรู้ และใช้เพื่อกระตุ้นความสนใจของเด็กในการทำกิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมให้เด็กได้ลงมือกระทำ ได้สำรวจสืบค้น ได้เล่น ได้ฝึกแก้ปัญหา ได้คิดอย่างมีวิจารณญาณ และคิดสร้างสรรค์ เช่น เมื่อเรียนหน่วยต้นไม้ ครูต้องพาเด็กไปดูต้นไม้จริง ใช้กล้องดิจิทัล เพื่อบันทึกรูปภาพต้นไม้ชนิดต่าง ๆ รอบโรงเรียน ใช้เทปอัดเสียงและจดบันทึกสิ่งที่เด็กสังเกตเกี่ยวกับต้นไม้หรือใช้อินเตอร์เน็ตหาข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับต้นไม้

3. ใช้สื่อเทคโนโลยีเท่าที่จำเป็น เด็กปฐมวัยเรียนรู้ผ่านการใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 ในการเล่น การมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งต่าง ๆ รอบตัว การได้ลงมือกระทำ ซึ่งประสบการณ์เหล่านี้ ไม่สามารถทดแทนด้วยการใช้สื่อเทคโนโลยีได้ ครูควรใช้สื่อเทคโนโลยีเมื่อไม่สามารถหาสื่อของจริงได้

4. ใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ที่เหมาะสม เช่น ให้เด็กใช้กล้องดิจิทัล หรือสมาร์ตโฟนบันทึกภาพ อ่านนิทานอิเล็กทรอนิกส์ร่วมกับเด็กในมุมหนังสือ

5. ใช้สื่อเทคโนโลยีให้เหมาะสมกับวัยและให้เด็กมีส่วนร่วมในการใช้สื่อ โดยใช้สื่อเทคโนโลยีประเภทสื่อปฏิสัมพันธ์ที่เป็นปลายเปิด ซึ่งเป็นสื่อที่เด็กต้องใช้ความคิดต้องแก้ปัญหาและตัดสินใจ

6. ครูจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการทำงานร่วมกัน ใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (ชนพรรณ จารเสถียร, 2560, หน้า 8-9)

บทบาทของผู้ปกครองในการดูแลลูกในยุคเทคโนโลยีดิจิทัล

การเลี้ยงดูลูกในยุคของเทคโนโลยี โทรศัพท์มือถือ ทีวี แท็บเล็ต ไอแพด หรือโซเชียลมีเดีย ส่งผลกระทบต่อสมองในระยะยาว การใช้เทคโนโลยีกับลูกนั้นพ่อแม่ต้องคิดให้รอบคอบเกี่ยวกับบทบาทในชีวิตของเด็ก เพราะเด็กทุกคนที่ความแตกต่างกัน พ่อแม่ควรสอนลูกให้มีความรู้ในการใช้สื่อดิจิทัล และเป็นแบบอย่างที่ดีกับลูกเพราะลูกคอยเฝ้ามองคุณพร้อมที่จะเลียนแบบพฤติกรรมของคุณอยู่ตลอดเวลา ดังสุภาวชิตโบราณที่ว่า “ทำตามที่ฉันทพูดไม่ใช่ทำตามแบบที่ฉันททำ” หากคุณสนุกเพลิดเพลินอยู่กับหน้าจอจนลืมไปว่าลูกของคุณกำลังมองคุณอยู่จนขาดปฏิสัมพันธ์กับเด็ก เพราะฉะนั้นแล้วคุณควรพาลูกของคุณออกไปเล่นนอกบ้านได้พบเจอกับธรรมชาติต้นไม้ ใบไม้ แดด ลม สมองของเด็กจะได้รับการบำรุงดีกว่า การใช้สื่อเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการเรียนรู้ เพราะฉะนั้นพ่อแม่ควรส่งเสริมลูกในการใช้สื่อให้ถูกวิธี และมีความรับผิดชอบในการใช้สื่อต่าง ๆ (Hank Pellissier, 2018) พ่อแม่สามารถส่งเสริมการใช้สื่อให้เหมาะสมกับเด็กปฐมวัยได้ ดังนี้

1. ในขณะที่ใช้สื่อเทคโนโลยี สื่อดิจิทัลไม่ควรทิ้งให้เด็กใช้หรืออยู่กับสื่อเทคโนโลยีเพียงลำพัง เช่น ในขณะที่เด็กดูโทรทัศน์ ชีวชนเด็กสังเกต และพูดคุยเกี่ยวกับเนื้อหาในโทรทัศน์ขยายความเกี่ยวกับสิ่งที่เห็นบนหน้าจอ

2. เลือกใช้สื่อเทคโนโลยีประเภทสื่อปฏิสัมพันธ์ เช่น หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ แอปพลิเคชัน ซึ่งเป็นสื่อที่เด็กและระบบโปรแกรมสามารถโต้ตอบกันได้ เนื้อหาจะต้องสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามการเลือกใช้

3. จำกัดเวลาในการทำงาน สิ่งสำคัญในการเลือกใช้เทคโนโลยี หากใช้มากเกินไปจะส่งผลเสียต่อเด็ก ในเรื่องของสุขภาพ พัฒนาการและการเรียนรู้ รวมทั้งส่งผลกระทบต่อพัฒนาการด้านสมอง เด็กในวัยนี้ยังไม่สามารถที่จะยับยั้งชั่งใจตนเองได้ พ่อแม่ ผู้ปกครองต้องช่วยกำหนดระยะเวลาการใช้ที่เหมาะสมกับวัย โดยเด็กที่มีอายุ 3 ปีขึ้นไป ให้ใช้สื่อเทคโนโลยีทุกประเภทรวมกันแล้วไม่เกิน 1-2 ชั่วโมงต่อวัน สำหรับเด็กอายุ 2-3 ปี ให้ใช้น้อยสุดเท่าที่จะทำได้ และสำหรับเด็กอายุต่ำกว่า 2 ปี ไม่สนับสนุนให้ใช้สื่อเทคโนโลยีที่ไม่มีปฏิสัมพันธ์ เช่น โทรทัศน์ สื่อ จอภาพ ต่าง ๆ

4. จัดเวลาสำหรับการพักสายตา ให้เด็กได้ทำกิจกรรมอื่น ๆ คั่นสลับกับการใช้สื่อ

5. ใช้สื่อเทคโนโลยีให้น้อย หรือหลีกเลี่ยงการใช้มากเกินไป ส่งผลให้เด็กได้เล่นกับสื่อที่ใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 เช่น การเล่นเกมการศึกษา เล่นกับธรรมชาติ หรือการเล่นของเล่นที่ส่งเสริมพัฒนาการ การเล่นกับผู้ใหญ่ กับพ่อแม่ และการเล่นแบบเคลื่อนไหว วิ่งเล่นในสนาม เล่นเครื่องเล่นสนาม เนื่องจากเด็กในวันนี้เรียนรู้ได้ดีที่สุดผ่านการเล่น การได้เคลื่อนไหว ได้สำรวจ และมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งต่าง ๆ รอบตัว

6. กำหนดข้อตกลงในการใช้สื่อเทคโนโลยี ควรมีการกำหนดว่า เด็กจะใช้สื่อเทคโนโลยีอะไรได้บ้าง ใช้ได้ที่ไหน ใช้ได้อย่างไร และใช้เวลาเท่าใด

7. เลือกใช้สื่อให้เหมาะสมกับวัยของเด็กและส่งเสริมการเรียนรู้ เด็กปฐมวัยยังไม่สามารถเลือกใช้สื่อหรือคัดกรองได้ว่าสื่อเทคโนโลยีใดที่เหมาะสมกับวัยหรือเหมาะสมกับตนเอง เพราะฉะนั้น พ่อแม่ ผู้ปกครอง ปู่ ย่า ตา ยาย หรือบุคคลใกล้ชิดที่เกี่ยวข้องกับเด็กมีหน้าที่คัดกรอง เลือกให้เหมาะสมกับเด็ก โดยจะต้องคำนึงถึงวัยและพัฒนาการ และความสนใจของเด็ก เช่น ไม่เลือกเกม หรือการ์ตูนที่ใช้ความรุนแรง ต่อสู้ แต่ควรเลือกแอปพลิเคชันที่ส่งเสริมให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับสื่อและสร้างสรรค์สิ่งใหม่ได้ รวมทั้งส่งเสริมความคิดของเด็ก

8. พ่อแม่เป็นแบบอย่างที่ดีในการใช้สื่อเทคโนโลยีให้กับลูกเพื่อให้เด็กได้เห็นความจำเป็นและความสำคัญของเทคโนโลยีเช่น ปิดสื่อเทคโนโลยีระหว่างทำกิจกรรมร่วมกับเด็ก ใช้เทคโนโลยีเพื่อการหาคำตอบเมื่อเด็กสงสัย หรือ การใช้เพื่อเป็นประโยชน์ในการเดินทาง การหาเส้นทาง (ชนพรธรมจารเสถียร, 2560)

ผลกระทบจากการใช้สื่อดิจิทัล

1. ขาดสมาธิและความสนใจ
2. มีปัญหาในด้านการควบคุมตนเอง
3. มีปัญหาทางด้านสุขภาพ สายตา
4. ความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการลดลง
5. การพัฒนาด้านการสื่อสารทักษะทางสังคมและการเอาใจใส่ลดลง
6. การเพิ่มอัตราความวิตกกังวลภาวะซึมเศร้า มีปัญหาด้านพฤติกรรม
7. การใช้หน้าจอมากเกินไปทำให้เกิดการหดตัวของ Gray matter ซึ่งเป็นส่วนสำคัญของระบบประสาทส่วนกลางทำให้ความสามารถในประสิทธิภาพการสื่อสาร การรับรู้ลดน้อยลง

สรุป

การนำสื่อดิจิทัล สื่อเทคโนโลยีมาใช้กับเด็กปฐมวัยควรเลือกใช้สื่อที่เหมาะสมกับช่วงวัยของเด็ก จัดกิจกรรมได้ให้เด็กได้เรียนรู้สื่อด้วยตนเอง ตามแนวคิดของ John Dewey เชื่อว่าเด็กเรียนรู้จากการกระทำ เมื่อเด็กได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเองเด็กจะเรียนรู้ได้ว่าอะไรเหมาะสมหรือไม่เหมาะสม มีวิธานญาณในการเลือกใช้สื่อ การเข้าถึงสื่อ ความปลอดภัยในการใช้สื่อ เพราะฉะนั้นการสอนให้เด็กเป็นพลเมืองดิจิทัลนั้นผู้ใหญ่ควรปลูกฝังให้เด็กได้รู้จักการเลือกใช้สื่อดิจิทัลสามารถแยกแยะได้ว่าสื่อที่กำลังใช้อยู่มีความเหมาะสมหรือไม่เหมาะสม และพ่อแม่ควรเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับลูกในการใช้สื่อดิจิทัล การแบ่งเวลาการใช้สื่อดิจิทัลอย่างเหมาะสม

บรรณานุกรม

- กุลชาติ พันธวรกุล, เมษา นวลศรี. 2562. เด็กปฐมวัยกับการเป็นพลเมืองดิจิทัล: โอกาสหรือความเสี่ยง. วารสารครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 17(2): 1-23.
- ชนพรรณ จารเสถียร. 2560. การใช้สื่อเทคโนโลยีสำหรับเด็กปฐมวัย. สหาคมนุบาลแห่งประเทศไทย. ปณิตา วรณพิรุณ, นำโชค วัฒนานัน. 2560. บทความวิชาการเรื่อง ความฉลาดทางดิจิทัล. วารสารพัฒนาเทคนิคศึกษา 29 (102) : 12-20.
- ประยุทธ์ จันทร์โอชา. 2560. คำขวัญวันเด็ก "รู้คิด รู้เท่าทัน สร้างสรรค์เทคโนโลยี". (ออนไลน์). ค้นเมื่อ 10 เมษายน 2563, จาก : <https://www.dailynews.co.th/politics/617427>.
- พัชรี บอนคำ. 2561. เด็กยุคใหม่รู้เท่าทัน "สื่อดิจิทัล". ค้นเมื่อ 11 มีนาคม 2563. จาก <http://www.thaihealth.or.th/Content/40229>.
- พนิดา ซาตยาภา. 2559. บทความวิชาการเรื่อง เทคโนโลยีกับเด็กปฐมวัยในศตวรรษที่ 21. วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์(มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์). 6 (2) : 151-162.
- วรลักษณ์ สงวนแก้ว. 2559. Digital Citizens: พลเมืองดิจิทัล. ค้นเมื่อ 11 มีนาคม 2563. จาก : [https://www.stou.ac.th/study/sumrit/1-59\(500\)/page2-1-59\(500\).html](https://www.stou.ac.th/study/sumrit/1-59(500)/page2-1-59(500).html).
- วรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง. 2561. คู่มือพลเมืองดิจิทัล. กรุงเทพมหานคร: ดิวันโอวัน เปอร์เซนต์.
- สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน (สสค.). การใช้สื่อเทคโนโลยีสำหรับเด็กปฐมวัย. (ออนไลน์). ค้นเมื่อ 15 เมษายน 2563, จาก : <http://www.qlf.or.th>.
- โสภิตา วีรกุลเทวัญ. 2561. เท่าทันสื่อ: อำนาจในมือพลเมืองดิจิทัล. กรุงเทพมหานคร: สถาบัน สื่อเด็กและเยาวชน.
- DQ Institute. 2017. Digital intelligence (DQ) A conceptual framework & methodology for teaching and measuring digital citizenship. Singapore: DQ Institute.
- Pellissier Hank. 2018. Your child's brain on technology: social media. (Online). Available: <https://www.greatschools.org/gk/articles/child-brain-development-and-social-media/>.
- Rogow, F. 2002. ABCs of media literacy: What can pre-schoolers learn?. Retrieved from www.medialit.org/reading-room/abcs-media-literacy-what-can-pre-schoolers-learn